

УДК 069-051:902.21: 902.22 “1920/2001”

Безкоровайна Юлія Григорівна
завідувач сектору
середньовічної археології
науково-дослідного відділу збереження фондів,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)
slavianka_j@meta.ua

Сорокіна Світлана Анатоліївна
завідувач сектору
“Археологія доби каменю-бронзи”
науково-дослідного відділу збереження фондів,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)
zlakosh@ukr.net

Yuliia H. Bezkorovaina
Head of the Sector of Medieval Archaeology,
Research Department of Preservation of Funds,
The National Museum of the History of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

Svitlana A. Sorokina
Head of the Sector of Stone-Bronze Age Archaeology,
Research Department of Preservation of Funds,
The National Museum of the History of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

**ШОВКОПЛЯС ГАННА МИХАЙЛІВНА – АРХЕОЛОГ ЗА ПОКЛИКОМ СЕРЦЯ
(ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

**HANNA M. SHOVKOPLIAS, ARCHAEOLOGIST BY CALL OF HEART
(ON THE 100TH ANNIVERSARY)**

Анотація

У 1944 р. до Державного республіканського історичного музею (нині Національний музей історії України) влаштувалася молода співробітниця Ганна Михайлівна Василенко (Шовкопляс). Вона пропрацювала в закладі 57 років, вивчала фондіві колекції, проводила археологічні розкопки, досліджувала та публікувала музейні предмети. Г. М. Шовкопляс – автор близько 140 наукових статей і монографій.

Ключові слова: Ганна Михайлівна Василенко (Шовкопляс), Іван Гаврилович Шовкопляс, Державний республіканський історичний музей, Національний музей історії України.

Abstract

In 1944 the young employee Hanna M. Vasylenko (Shovkopliias) began working in the State Republic Historical Museum. She worked in the museum for 57 years. Hanna processed fund collections, led archaeological excavations, researched and published museum items. Hanna M. Shovkopliias became an author of about 140 scientific articles and monographs.

Key words: Hanna M. Vasylenko (Shovkopliias), Ivan H. Shovkopliias, State Republic Historical Museum, National Museum of the History of Ukraine.

11 травня 2020 р. минуло 100 років від дня народження Ганни Михайлівни Шовкопляс (11.05.1920 – 28.09.2001) – знаної в Україні та поза її межами археолога, музеєзнавця та наукової співробітниці Національного музею історії України. Понад 57 років свого життя Ганна Михайлівна присвятила роботі в музеї, який став для неї другою домівкою. Життя та наукові здобутки Г. М. Шовкопляс уже висвітлювали Г. Г. Мезенцева¹, Л. В. Строкова та Р. В. Терпиловський², Т. І. Шовкопляс³, проте її музейна та археологічна робота потребує подальшого вивчення.

Ганна Михайлівна народилася 11 травня 1920 р. в м. Києві в родині службовця Південно-Західної залізниці. Її дівоче прізвище було Василенко. Закінчивши київську середню школу № 95, в 1937 р. дівчина вступила на історичний факультет

1 Мезенцева Г. Г. Дослідники археології України. Енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів: Сіверянська думка, 1997. – С. 152.

2 Строкова Л., Терпиловський Р. Ганна Михайлівна Шовкопляс // Киевский альбом: Исторический альманах. – Выпуск 2. Київ, 2002. – С. 78–79.

3 Шовкопляс Т. І. Шовкопляс Ганна Михайлівна // Українська біографістика. – 2008. – Випуск 4. – С. 492–493.

Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, проте навчання перервала війна. Роки окупації Ганна провела в Києві: з 16 березня до 1 травня 1942 р. працювала дезінструктором на санстанції; з травня до червня того самого року – табельницею при будівельній організації на станції Київ II; із 21 червня до 5 жовтня 1943 р. – діловодом у конторі на товарній станції. З жовтня 1943 р. вона почала працювати прибиральницею перону Київського залізничного вокзалу⁴.

Після звільнення Києва Г. М. Василенко закінчила навчання в університеті в 1944 р. Того самого року вона влаштувалася на роботу до Державного республіканського історичного музею в Києві (ДРІМ; нині – НМІУ), де і працювала до останніх днів свого життя (рис. 1). З 27 листопада 1944 р. Ганна Михайлівна обіймала посаду наукового співробітника відділу “Історія України XV–XVIII ст.”⁵ і згідно з планом на 1945 р. мала написати реферат на тему “Київ XIV–XVI ст.”⁶. Проте незабаром її перевели до відділу “Київська Русь”, завідувачем якого була Н. В. Лінка-Гепшенер⁷, також тут працювали молоді співробітніці Н. І. Шендрик⁸ і С. Р. Кілієвич⁹ (рис. 2). Початок роботи Ганни Михайлівни припав на останній рік війни та повоєнну відбудову, коли працювати доводилося в напівзруйнованому неопалюваному приміщенні без належного обладнання¹⁰. Після реорганізації музейної структури вона перейшла працювати у відділ археологічних фондів.

В музеї поєдналися долі Ганни Михайлівни та Івана Гавриловича Шовкопляса¹¹: 5 вересня 1946 р. вони одружилися¹² (рис. 3). В 1947 р. у подружжя народилася донька Тетяна.

В 1947–1948 рр. згідно з наказом Комітету у справах культурно-освітніх установ про посилення інвентаризації фондів Г. М. Шовкопляс разом з іншими співробітниками долучилася до інвентаризації археологічних колекцій музейного відділу “Київська Русь”¹³. Вона, зокрема, інвентаризувала матеріали, вивезені під час окупації до Німеччини та повернуті до ДРІМ у 1948 р., а також експонати з дорогоцінних металів¹⁴ (рис. 4).

Г. М. Шовкопляс брала активну участь у побудові експозиції відділу “Київська Русь”, реекспонувала тему “Новгородська земля”, засвоїла проведення “наскрізних” екскурсій археологічною експозицією. Написала реферат на тему “Археологічне дослідження гори Киселівка”, який згодом став основою кількох ґрунтовних публікацій.

Молода співробітниця активно працювала на археологічних розкопках ДРІМ та Інституту археології АН УРСР. Зокрема, з 15 липня до 1 вересня 1945 р. вона працювала в експедиції в м. Переяславі-Хмельницькому під керівництвом Б. О. Рибаківа¹⁵, а з 6 серпня по 15 вересня 1945 р. – в Пороській археологічній експедиції під керівництвом Т. С. Пассек¹⁶ (рис. 5). З 23 серпня по 1 жовтня 1946 р. Г. М. Шовкопляс брала участь в експедиції до Канева, Корсунь-Шевченківського та Сміли під керівництвом П. Н. Третьякова¹⁷. Влітку 1947 та 1948 рр. та восени 1949 р. Ганна Михайлівна разом із чоловіком

4 Особова справа Г. М. Шовкопляс // Науковий архів Національного музею історії України (далі – НА НМІУ). – Спр. б/н.

5 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 2. – Арк. 83.

6 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 3. – Спр. 5. – Арк. 6.

7 Гепшенер Надія Володимирівна (за чоловіком Лінка) (1896–1981) – історик, музейник, автор спогадів. До війни працювала у Всеукраїнському музейному містечку та Центральному історичному музеї ім. Т. Г. Шевченка. Готувала до евакуації в м. Уфу колекції з дорогоцінних металів. Під час окупації працювала в Музеї до- і ранньої історії в Києві. З 15 листопада 1943 р. – науковий співробітник Центрального державного історичного музею. 1 квітня 1944 р. призначена завідувачем відділу “Київська Русь”; працювала в музеї до 1951 р., див.: *Большотенко І. Д.* Про що розповідають фото з родинного архіву Надії Володимирівни Лінка-Гепшенер // До 100-річчя Національного музею історії України: 3 історії музею та його раритетів. Науковий збірник тематичних праць. – Київ: ТОВ “Ш, Лтд”, 1998. – С. 104–112.

8 Шендрик Надія Іванівна (1922–2013) – в 1941 р. закінчила середню школу. Під час окупації виїхала до м. Тули. В 1943 р. повернулася до Києва, навчалася в Київському державному педагогічному інституті ім. М. Горького. 24 вересня 1944 р. влаштувалася до ДРІМ на посаду наукового співробітника відділу “Київська Русь”. З 18 серпня 1970 р. – завідувач відділу “Київська Русь”. Працювала до 1988 р., див.: *Павлова В.* Надія Шендрик: сторінки життя // Науковий вісник Національного музею історії України. – Випуск 1. – Частина 2 / Відп. ред. Б. К. Патриляк. – Київ, 2016. – С. 74–79.

9 Кілієвич (Пиваковська) Стефанія Ромуальдівна (1920–2000) – науковий співробітник ДРІМ із грудня 1944 р. З 1951 р. – завідувач відділу “Київська Русь”. З 1970 р. – керівник Старокиївського загону Київської археологічної експедиції ІА АН УРСР. Завдяки багаторічним археологічним дослідженням складала археологічну карту Київського дитинця, див.: Пам’яті Стефанії Ромуальдівни Кілієвич // *Археологія*. – 2000. – № 1. – С. 165–166.

10 *Савчук М. І., Сорокіна С. А., Завальна О. М., Радієвська Т. М.* Фондова робота Державного історичного музею в м. Києві // Науковий вісник Національного музею історії України. – Випуск 6 / Відп. ред. Б. К. Патриляк. – Київ: Національний музей історії України, 2020. – С. 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.nmiu.org/index.php/nv/article/view/408> (дата звернення: 09.01.2021).

11 Шовкопляс Іван Гаврилович (1921–1997) – відомий археолог-палеолітознавець. У 1940–1941 рр. працював екскурсоводом і молодшим науковим співробітником у Центральному історичному музеї ім. Т. Г. Шевченка. В 1944 р. його зарахували до ДРІМ як наукового співробітника фондів, згодом перевели на посаду завідувача відділу “Докласове суспільство”. В 1945 р. закінчив Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. В 1946 р. вступив до аспірантури Інституту археології АН УРСР, де продовжив працювати з 1949 р. В музеї залишився працювати за сумісництвом, звільнився в 1952 р., див.: Пам’яті Івана Гавриловича Шовкопляса // *Археологія*. – 1998. – № 3. – С. 156–158; Шовкопляс Іван Гаврилович // Інститут археології Національної академії наук України. 1918–2014 / Гол. ред. П. П. Толочко. – Том 2. – Київ: ВД “АДЕФ-Україна”, 2015. – С. 649–650; *Шовкопляс Т. І.* Іван Шовкопляс: сторінки життя // Дослідження первісної археології в Україні (до 50-річчя відкриття палеолітичної стоянки Радомишль). Матеріали міжнародної наукової конференції “Радомишль та його історія” (3–4 жовтня 2006 р.). – Київ: КОРВІН ПРЕСС, 2008. – С. 8–10.

12 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 7. – Арк. 1.

13 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 6. – Арк. 140; *Савчук М. І., Сорокіна С. А., Завальна О. М., Радієвська Т. М.* Фондова робота... – С. 262.

14 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 7. – Арк. 24.

15 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 3. – Арк. 47.

16 Там само. – Арк. 66, 75, 79.

17 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 4. – Арк. 76, 79.

брали участь у Дністровській археологічній експедиції в м. Кам'янці-Подільському¹⁸.

Г. М. Шовкопляс також була задіяна в розкопках експедиції “Великий Київ” (рис. 6). Її першою публікацією стала замітка “Гора Киселівка”, надрукована в газеті “Вечірній Київ” 1 липня 1953 р. Враховуючи плідну працю дослідниці, 23 жовтня 1954 р. її підвищили до старшого наукового співробітника¹⁹ (рис. 7).

В подальшому Г. М. Шовкопляс брала участь у роботі багатьох експедицій із дослідження археологічних пам'яток різних епох на території України, зокрема, працювала на розкопках поселень трипільської культури в Луці-Врублівецькій на Дністрі, давньослов'янського поселення у Пеньківці на Тясміні. В 1950–1960-х рр. подружжя Шовкоплясів розкопувало палеолітичні стоянки Мізин та Добраничівку²⁰ (рис. 8).

Протягом 1965–1974 рр. Ганна Михайлівна очолювала велику експедицію Державного історичного музею УРСР та Київської міської організації Товариства охорони пам'яток історії та культури з дослідження поселення зарубинецької культури Луг IV (Оболонь) на березі літописної річки Почайни на території сучасного Києва (рис. 9–11). У 1965–1966 рр. подружжя Шовкоплясів у вихідні дні проводили неодноразові розвідки, починаючи від дороги з вулиці Шахтарської і до берега Почайни. Нині на місці поселення розташовані вулиці Богатирська та Маршала Тимошенка (рис. 12).

Археологічні знахідки засвідчили, що заселення Оболоні розпочалося в епоху розвинутого неоліту (IV – перша половина III тис. до н. е.). Завдяки розкопкам унікальна пам'ятка Луг IV є найбільшим повністю розкопаним поселенням (площею понад 25 тис. м²) зарубинецької культури рубежу II–I ст. до н. е. – першої половини II ст. н. е. (рис. 13–15). Загалом виявили та дослідили 64 житла та 918 господарських ям²¹.

Також значний науковий інтерес становлять виявлені у північній частині цієї археологічної пам'ятки три житла та декілька господарських ям празької культури. Аналіз керамічних комплексів дав змогу археологу І. О. Гавритухіну датувати одне житло та яму кінцем IV – першою половиною V ст., два інших – кінцем V – початком VI ст. Це було перше поселення празької культури, виявлене на території Києва.

Повне видання результатів досліджень пам'ятки, на жаль, досі не здійснене. Матеріали розкопок Г. М. Шовкопляс ввела до наукового обігу лише фрагментарно. Численна колекція знахідок із поселення зберігається у фондах НМІУ, найкращі з них представлені в археологічній експозиції.

Під час капітального ремонту музею (1973–1976) Ганна Михайлівна брала участь у побудові нової експозиції під керівництвом завідувача відділу “Київська Русь” Н. І. Шендрік (рис. 16).

З 1 лютого 1976 р. Г. М. Шовкопляс підвищили до завідувача сектору археології відділу фондової роботи. З 1987 р. вона обіймала посаду завідувача відділу археологічних фондів.

Результатом багаторічного вивчення археологічних зібрань музею стали численні публікації Ганни Михайлівни, надруковані в кращих академічних виданнях і присвячені як різним групам знахідок, так і окремим пам'яткам.

У статтях “Керамические комплексы с горы Киселевки в Киеве” та “Археологічні пам'ятки гори Киселівки в Києві” дослідниця висвітлила ранньослов'янський, давньоруський і пізньосередньовічний періоди історії гори Киселівки.

Г. М. Шовкопляс також опрацювала та вивчила понад 200 предметів із колекції давньоруського гончарного посуду з клеймами. Результати дослідження вона виклала у статті “Знаки на давньоруському посуді з Києва”, опублікованій у 1964 р. в журналі “Археологія”. Декілька наукових і науково-популярних публікацій Ганна Михайлівна присвятила окрасі археологічного зібрання НМІУ – колекції середньовічних кістяних шахів і гральних фігурок із Києва та інших місць. У 1980 р. дослідниця ввела в науковий обіг музейну колекцію давньоруських полив'яних писанок. Г. М. Шовкопляс також вивчала косторізне ремесло давньоруського Києва, колекції керамічних кахлів XIV–XVII ст., гутних скляних виробів XVII–XVIII ст. з Києва, інші групи археологічних матеріалів.

У 1991 р. у статті, написаній Ганною Михайлівною у співавторстві з О. М. Приходнюком і фахівцями Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона, були викладені результати рентгеноспектрального аналізу знахідок із Мартинівського скарбу VI–VII ст.

Г. М. Шовкопляс постійно брала активну участь у наукових конференціях з археології, історії, краєзнавства та охорони пам'яток в Україні та за її межами. В 1985 р. вона виступила на V Міжнародному конгресі археологів-славістів із доповіддю “Давні та середньовічні пам'ятки на території Києва”.

Дослідниця підготувала низку публікацій, присвячених засновникам, меценатам музею та видатним археологам, чий імена багато років замовчували, а саме: В. В. Хвойці, М. Ф. Біляшівському, Б. І. та В. Н. Ханенкам, родині Терещенків, В. Б. Антоновичу, К. М. Мельник-Антонович, С. А. Мазаракі, О. О. Бобринському, М. Я. Рудинському, О. П. Оглобліну, С. С. Магурі, М. О. Макаренку, Т. М. Мовчанівському.

Від початку 1960-х рр. окремою темою досліджень Г. М. Шовкопляс була історико-археологічна діяльність Т. Г. Шевченка, який вивчав пам'ятки старовини. Їх результатом стало видання “За покликом серця: Пам'ятки історії та культури в житті і творчості Т. Г. Шевченка”, підготоване у співавторстві з І. Г. Шовкоплясом і надруковане в 1990 р.

Також науково-популярні замітки та статті Ганни Михайлівни з археології, історії та пам'ятокознавства України публікували в найбільших періодичних виданнях (“Вечірній Київ”, “Дніпро”, “Київська правда”, “Літературна Україна”, “Молодь України”, “Наука і суспільство”, “Радянська жінка”, “Спортивна газета”, “Україна”, “Шашки”).

18 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 5. – Арк. 89, 103; НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 6. – Арк. 97; НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 7. – Арк. 91.

19 НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 13. – Арк. 131.

20 Кулаковська Л. В. Три долі Івана Шовкопляса // Кам'яна доба України: Збірник наукових статей. – Випуск 14. – Київ: Шлях, 2011. – С. 9, 10 (рис. 1).

21 Строчкова Л., Терпиловський Р. Ганна Михайлівна Шовкопляс... – С. 78–79.

З 1987 р. до 1993 р. вона обіймала посаду завідувача відділу археологічних фондів, у останні роки – провідного наукового співробітника відділу археологічних фондів.

Окрім фондової та наукової роботи, Г. М. Шовкопляс протягом багатьох років займалася активною лекційною діяльністю на підприємствах (рис. 17) і в установах, проводила екскурсії музеєм. Разом зі своїм чоловіком Іваном Гавриловичем вона організовувала для музейного колективу незабутні екскурсії визначними історичними місцями України. Г. М. Шовкопляс була автором багатьох музейних виставок, зокрема, “До 1500-річчя Києва”, “З історії кераміки”, “З історії символіки України”, “З історії грошового обігу України”.

В 1993 р., вже в незалежній Україні, подружжя Шовкоплясів взяло безпосередню участь у створенні Музею гетьманства, який почав діяти у “будинку Мазепи” на Подолі. Ганна Михайлівна як досвідчений музейник консультувала співробітників новоствореного закладу. В 1994 р. Україна відзначала 285-річчя від дня народження гетьмана Івана Мазепи. Подружжя Шовкоплясів спільно з Музеєм гетьманства склали та видали перший бібліографічний покажчик видань про І. Мазепу, що містив 437 друкованих праць. Також у 1996 р. вони у співпраці з Музеєм гетьманства підготували бібліографічний покажчик праць на 330 позицій про життя гетьмана Павла Скоропадського, приурочений до 50-річчя вшанування пам’яті керманіча Української Держави.

В 1999 р. Г. М. Шовкопляс отримала почесне звання “Заслужений працівник культури”. Крім того, вона була нагороджена медалями “За доблесну працю”, “Ветеран праці”, “В пам’ять 1500-ліття Києва”²².

Під час підготовки до святкування 100-річчя НМІУ дослідниця виявила й опублікувала значну кількість архівних матеріалів, пов’язаних з історією музею, його фундаторами, співробітниками.

Г. М. Шовкопляс є автором близько 140 публікацій з археології, історії та пам’яткознавства України.

28 вересня 2001 р. Ганна Михайлівна пішла з життя.

У 2017 р. на честь сім’ї Шовкоплясів перейменували вулицю в Оболонському районі міста Києва. Ця вулиця пролягає від вулиці Богатирської біля поселення зарубинецької культури Луг IV, дослідженого Г. М. Шовкопляс.

Список наукових і науково-популярних робіт Г. М. Шовкопляс

1. Шовкопляс Г. М. Гора Киселівка // Вечірній Київ. 1953. 1 липня.
2. Шовкопляс А. М. Некоторые данные о косторезном ремесле в древнем Киеве // КСИА. 1954. Выпуск 3. С. 27–32.
3. Шовкопляс Г. М. Перші бібліотеки в Києві // Вечірній Київ. 1954. 28 травня.
4. Шовкопляс Г. М. Керамічний комплекс доби бронзи та ранньослов’янського часу з Юр’євої гори поблизу м. Сміли // Археологія. 1957. Випуск 11. С. 145–147.
5. Шовкопляс А. М. Керамические комплексы с горы Киселевки в Киеве // КСИА. 1957. Выпуск 7. С. 100–103.
6. Шовкопляс Г. М. Археологічні пам’ятки гори Киселівки в Києві // Праці Київського державного історичного музею. Випуск 1. Київ, 1958. С. 133–157.
7. Шовкопляс А. М. Славянская керамика VII–IX вв. из Киева // КСИА. 1959. Выпуск 8. С. 169–172.
8. Шовкопляс А. М. Раннеславянская керамика с горы Киселевки в Киеве // МИА. 1963. № 108. С. 138–144.
9. Шовкопляс Г. М. Киселівка // Вечірній Київ. 1959. 3 жовтня.
10. Шовкопляс Г. М. Кирилівська стоянка в Києві // Вечірній Київ. 1960. 10 січня.
11. Шовкопляс Г. М. Шевченко-археолог // Вечірній Київ. 1961. 1 березня.
12. Шовкопляс Г. М. Київський Кремль // Радянська жінка. 1961. № 7. С. 19.
13. Шовкопляс Г. М. Перший дослідник історії Києва // Україна. 1962. № 9. С. 23.
14. Шовкопляс Г. М. Шахи й шашки в давнину // Україна. 1962. № 15. С. 32.
15. Шовкопляс А. М. Раннеславянская керамика с горы Киселевки в Киеве // МИА. 1963. № 108. С. 138–144.
16. Линка Н. В., Шовкопляс А. М. Раннеславянское поселение на р. Тясмине // МИА. 1963. № 108. С. 234–242.
17. Шовкопляс Г. М. Перший київський музей // Вечірній Київ. 1962. 17 травня.
18. Шовкопляс Г. М. Перший бібліотеці на Україні – 925 років // Літературна Україна. 1962. 2 листопада.
19. Шовкопляс Г. М. Київ – найдавніше місто слов’янських народів // Нове в музеях України. 1963. С. 22–27.
20. Шовкопляс А. М. Древнейшие шашки из Киева // Шашки. 1963. № 5 (сентябрь-октябрь). С. 27.
21. Шовкопляс Г. М. Знаки на древноруському посуді з Києва // Археологія. 1964. Випуск 17. С. 56–73.
22. Шовкопляс Г. М. Великий Кобзар і Київ // Київська зоря. 1964. 26 травня.
23. Шовкопляс Г. М. Шевченко-археолог // Нове в музеях України. 1964. Випуск 1. С. 55–63.
24. Шовкопляс Г. М. Найдавніші шашки і шахи з Києва // Археологія. 1965. Випуск 19. С. 196–200.
25. Шовкопляс Г. М. Відгомін давніх літ // Молодь України. 1966. 9 січня.
26. Шовкопляс Г. М. Найдавніші шахи з Києва // Наука і суспільство. 1966. № 3. С. 54.
27. Шовкопляс Г. М. Найдавніші київські шашки // Наука і суспільство. 1966. № 5. С. 56.
28. Шовкопляс Г. М. Видатний археолог В. В. Хвойка і його роль в організації Державного історичного музею Української РСР // Архіви України. 1966. № 4. С. 25–33.
29. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. Мандрівка в глибину віків. Київ, 1968. 176 с.
30. Шовкопляс А. М. Раскопки на берегу Почайны // Археологические исследования на Украине в 1968 г. Випуск 2. Киев, 1968. С. 161–166.
31. Шовкопляс А. М. Памятники зарубинецкого времени в г. Киеве // МИА. 1969. № 160. С. 75–81.

32. Шовкопляс Г. М. Старовинні шахи з Києва // Вечірній Київ. 1969. 5 вересня.
33. Шовкопляс А. М. Раннеславянское поселение в Киеве // Археологические открытия 1969 года. Москва, 1970. С. 266–267.
34. Шовкопляс Г. М. В. В. Хвойка (до 120-річчя від дня народження) // УІЖ. 1970. № 5. С. 135–137.
35. Шовкопляс А. М. Поселение зарубинецкой культуры на берегу Почайны в Киеве // МИА. № 176. 1970. С. 28–30.
36. Шовкопляс Г. М. Мистецтво древніх гончарів // Вечірній Київ. 1970. 6 липня.
37. Шовкопляс Г. М. Киселівка // Радянська енциклопедія історії України. Том 2. Київ, 1970. С. 377.
38. Шовкопляс А. М. Поселение зарубинецкой культуры в Киеве // Археологические открытия 1970 года. Москва, 1971. С. 279–280.
39. Шовкопляс А. М. Раскопки поселения зарубинецкой культуры в Киеве // ТД СПИПАИ-1970 (археологические секции). Тбилиси, 1971. С. 146–147.
40. Шовкопляс А. М. Раскопки поселения зарубинецкой культуры в Киеве // Археологические исследования на Украине в 1968 г. Выпуск III. Киев, 1971. С. 212–214.
41. Шовкопляс Г. М. Давньоруські кістяні вироби з розкопок В. В. Хвойки // Середні віки на Україні. Випуск 1. Київ, 1971. С. 191–195.
42. Шовкопляс Г. М. Оболонь // Радянська енциклопедія історії України. Том 3. Київ, 1971. С. 258.
43. Шовкопляс Г. М. На березі древньої Почайни // Пам'ятки України. 1971. № 4. С. 22–23.
44. Шовкопляс Г. М. Дослідження на березі Почайни в Києві // Археологічні дослідження на Україні. Випуск IV. Київ, 1972. С. 206–210.
45. Шовкопляс А. М. Раскопки на Оболони в Киеве // Археологические открытия 1971 года. Москва, 1972. С. 357–358.
46. Шовкопляс А. М. Археологические раскопки раннеславянских памятников в Киеве // Тези пленарних і секційних доповідей 15 наукової конференції Інституту Археології АН УРСР. Результати польових досліджень 1970–1971 рр. на території України. Одеса, 1972. С. 289–292.
47. Шовкопляс А. М. Новые данные о зарубинецкой культуре в Киеве // Беларускія канферэнціі (Матерыялы канферэнціі на археологіі БССР і сумежных тэрыторый). Мінск, 1972. С. 96–97.
48. Шовкопляс Г. М. Старокіївська гора // Радянська енциклопедія історії України. Том 4. Київ, 1972. С. 207.
49. Шовкопляс Г. М. Хвойко // Радянська енциклопедія історії України. Том 4. Київ, 1972. С. 415–416.
50. Шовкопляс Г. М. Щекавиця // Радянська енциклопедія історії України. Том 4. Київ, 1972. С. 538.
51. Шовкопляс Г. М. Поселення зарубинецької культури на березі р. Почайни в Києві // Матеріали XIII конференції Інституту археології АН УРСР. Київ, 1972. С. 241–243.
52. Шовкопляс А. М. Раскопки на Оболони в Киеве // ТД СПИПАИ-1971. Москва, 1972. С. 75–76.
53. Шовкопляс Г. М. Київська Русь у творах Т. Г. Шевченка // Вечірній Київ. 1972. 22 січня.
54. Шовкопляс А. М. Раскопки зарубинецкого поселения в Киеве // Археологические открытия 1972 года. Москва, 1972. С. 350–351.
55. Шовкопляс Г. М. Цінна монографія // Вечірній Київ. 1972. 14 квітня.
56. Шовкопляс А. М. Древнейшие славяне на территории Киева // Этногенез белорусов. Тезисы докладов на конференции по проблеме “Этногенез белорусов” 3–6 декабря 1973 г. Минск, 1973. С. 40–43.
57. Шовкопляс Г. М. Про косторізне ремесло в стародавньому Києві // Середні віки на Україні. Випуск 2. Київ, 1973. С. 362–363.
58. Шовкопляс А. М. Раскопки раннеславянского поселения на Оболони в Киеве // Археологические открытия 1973 года. Москва, 1974. С. 362–363.
59. Шовкопляс А. М. Некоторые гутные изделия из Киева // Культура средневековой Руси. Ленинград, 1974. С. 81–85.
60. Шовкопляс А. М. Исследования на Оболони в Киеве // Новейшие открытия советских археологов. Часть 3. Киев, 1975. С. 34–35.
61. Шовкопляс Г. М. Середньовічні художні кахлі з Києва // Археологія. 1975. Випуск 16. С. 104–114.
62. Шовкопляс А. М. Работы на Оболони в Киеве // Археологические открытия 1974 года. Москва, 1975. С. 373–374.
63. Шовкопляс Г. М. Оболонь близька і далека // Вечірній Київ. 1979. 17 серпня.
64. Шовкопляс Г. М. Давньоруські писанки (з колекції Державного історичного музею УРСР) // Археологія. 1980. Випуск 35. С. 92–98.
65. Шовкопляс Г. М. Найдавніші поселення // Вечірній Київ. 1980. 18 січня.
66. Шовкопляс Г. М. Замкова гора // Вечірній Київ. 1980. 12 червня.
67. Шовкопляс Г. М. Найдавніша місцина Києва // Пам'ятки України. 1981. № 1. С. 18–19.
68. Шовкопляс Г. М. Перший дослідник (Берлінський) // Прапор комунізму. 1981. 19 серпня.
69. Шовкопляс Г. М. Коріння сили: фізичне виховання і спорт в стародавньому Києві // Спортивна газета. 1981. 30 липня.
70. Шовкопляс Г. М., Хомчик М. А. Залізний літопис // Вечірній Київ. 1981. 24 грудня.
71. Шовкопляс Г. М. Ювелірне мистецтво стародавнього Києва // Пам'ятки України. 1982. № 3. С. 48–50.
72. Шовкопляс Г. М. Найдавніші шашки // Спортивна газета. 1982. 27 травня.
73. Шовкопляс Г. М. Візерунки на кераміці // Вечірній Київ. 1983. 5 березня.
74. Шовкопляс Г. М. Шахова реліквія з Дніпровських порогів // Спортивна газета. 1982. 15 липня.
75. Шовкопляс А. М. Шахматная фигурка из Кичкаса // Древности степного Поднепровья (III–II тыс. до н. э.). Днепропетровск, 1982. С. 23–30.
76. Шовкопляс Г. М. Медицина в древньому Києві // Вечірній Київ. 1983. 21 липня.

77. Шовкопляс Г. М. Старокиївська гора // Українська радянська енциклопедія. Том 10. Київ, 1983. С. 507.
78. Гопак В. Д., Шовкопляс А. М. Черный металл зарубинецкого поселения на Оболони в Киеве // СА. 1983. № 4. С. 154–160.
79. Хомчик М. А., Шовкопляс Г. М. Знахідки ранньої пори залізного віку з Києва (із збірок Державного історичного музею УРСР) // Археологія. 1984. Випуск 46. С. 80–86.
80. Шовкопляс А. М. Косторезное ремесло древнего Киева // Древнерусский город. Материалы Всесоюзной археологической конференции, посвященной 1500-летию города Киева. Киев, 1984. С. 149–151.
81. Шовкопляс Г. М. Шахи з глибини віків // Київська правда. 1985. 14 квітня.
82. Шовкопляс А. М. Древние и раннесредневековые славянские памятники на территории Киева // Тезисы докладов советской делегации на V Международном конгрессе славянской археологии. Москва, 1985. С. 48–49.
83. Шовкопляс І. Г., Шовкопляс Г. М. Свідки духовного життя народів // В сім'ї вольній, новій: Шевченківський збірник. Випуск 4. Київ, 1988. С. 290–299.
84. Шовкопляс А. М., Шовкопляс І. Г. Т. Г. Шевченко и Лубенщина // 1000-летие г. Лубны. Областная научно-практическая конференция (26–28 мая 1988 года): тез. докл. и сообщ. Лубны, 1988. С. 26–28.
85. Шовкопляс А. М. Древние и раннесредневековые памятники на территории Киева // Труды V Международного конгресса археологов-славистов. Том 4. Киев, 1988. С. 235–240.
86. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. Т. Г. Шевченко і пам'ятники історії та культури // Шевченко і розвиток мов і літератур народів СРСР і країн соціалістичної співдружності. Тези доповідей і повідомлень республіканської наукової конференції (6–7 березня 1989 р.). Київ, 1989. С. 68–69.
87. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. Великий Кобзар і Лубенщина // Червона Лубенщина. 25.02.1989. № 33; 28.02.1989. № 34; 01.03.1989. № 35; 03.03.1989. № 36; 08.03.1989. № 37.
88. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. “Полюбіте щирим серцем” // Дніпро. 1989. № 3. С. 139–144.
89. Шовкопляс Г. М. Колекції матеріалів з археологічних досліджень М. Я. Рудинського в Державному історичному музеї УРСР // Актуальні проблеми фондової роботи музеїв. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1989. С. 32–38.
90. Шовкопляс Г. М. Твори Т. Г. Шевченка – джерело історичного краєзнавства України // VI Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства. Київ, 1989. С. 139–141.
91. Шовкопляс Г. М. Пам'ятки історії та культури в житті і творчості Т. Г. Шевченка // Проблеми історії та археології давнього населення Української РСР. Тези доповідей XX Республіканської конференції (Одеса, жовтень 1989 р.) Одеса, 1989. С. 261.
92. Шовкопляс Г. М. Колекції В. В. Хвойки та їхня роль у створенні Державного історичного музею УРСР // Музей і сучасність. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1989. С. 64–73.
93. Шовкопляс Г. М. Т. Г. Шевченко на Поділлі і Волині // Тези доповідей і повідомлень I-шої Тернопільської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції. Частина III, секція VI. Література і мистецтво. Тернопіль, 1990. С. 3–4.
94. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. За покликком серця: Пам'ятки історії та культури в житті і творчості Т. Г. Шевченка. Київ, 1990. 166 с.
95. Шовкопляс Г. М. Середньовічна керамічна пластика з Києва // Деякі основні напрями вдосконалення діяльності музеїв на сучасному етапі. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1990. С. 63–71.
96. Шовкопляс Г. М. М. О. Макаренко – видатний археолог України // Вивчення історичної та культурної спадщини: проблеми і перспективи. Суми–Ромни, 1990. С. 21–23.
97. Шовкопляс А. М. Материалы VIII–XI вв. с памятников Левобережья в ГИМ УССР // 100-річчя Полтавського краєзнавчого музею. Матеріали ювілейної наукової конференції. Частина II. Полтава, 1991. С. 103–104.
98. Шовкопляс Г. М. В. В. Хвойка – видатний дослідник Київщини // Проблеми вивчення та охорони пам'яток археології Київщини. Тези доповідей I науково-практичної конференції (Білогородка, жовтень 1991 р.). Київ, 1991. С. 103–106.
99. Приходнюк О. М., Шовкопляс Г. М. Мартинівський скарб // Золото степу. Археологія України. Київ–Шлезвіг, 1991. С. 239–242, 346–351.
100. Шовкопляс Г. М. Пам'ятаємо добрі справи // Археологічний збірник Полтавського краєзнавчого музею. Випуск 2. Полтава, 1992. С. 72–73.
101. Шовкопляс Г. М. Сільвестр Сільвестрович Магура (1897–1937) // Археологія. 1992. № 1. С. 109–116.
102. Приходнюк О. М., Шовкопляс А. М., Ольговская С. Я., Струина Т. А. Мартыновский клад // МАИЭТ. Випуск II. Симферополь, 1991. С. 72–92, 266–276.
103. Шовкопляс Г. М. Найдавніші пам'ятки на Оболоні в Києві // Археологічні дослідження, проведені на території України протягом 80-х років державними органами охорони пам'яток та музеями Республіки. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1992. С. 76–86.
104. Шовкопляс Г. М. Терещенки і музеї Києва // Тезисы научно-практической конференции, посвященной 70-летию Киевского музея русского искусства. Киев, 1992. С. 36–39.
105. Шовкопляс Г. М. Антоновичі і старожитності Волині // Шоста Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства. Луцьк, 1993. С. 405–406.
106. Шовкопляс А. М., Гавритухин И. О. Комплексы пражской культуры с Оболони и некоторые проблемы изучения памятников типа Корчак // КСИА. 1993. Випуск 208. С. 52–62.
107. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс А. М. Служение общественным пользам // Капитал. 1994. № 1. С. 30–31.
108. Шовкопляс Г. М. Бронзові вироби з Оболоні // Шляхи становлення Національного музею історії України: від першовитоків до сьогодні. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1994. С. 3–15.

109. Шовкопляс Г. М. Бобринський О. О. і його археологічні колекції в Києві // Музейні читання. Тези доповідей наукової конференції Музею історичних коштовностей України – філіалу НМІУ (грудень 1993 р.). Київ, 1995. С. 6–10.
110. Шовкопляс Г. М. Графи Бобринські – видатні постаті Черкащини // VII Всеукраїнська наукова конференція “Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність”. Матеріали пленарних секційних засідань. Київ, 1995. С. 249.
111. Шовкопляс Г. М. Ремісничі вироби XIV–XVII ст. з Києва: за матеріалами Національного музею історії України // Від першовитоків до сьогодення: із історії формування колекцій музею. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1995. С. 63–78.
112. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. (укл.). Іван Мазепа – Гетьман України (1687–1709): [Бібліографічний покажчик] // Неопалима купина. 1995. № 1/2. С. 238–255.
113. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М. Заснування та початок історії музею (до 1918 року) // Від першовитоків до сьогодення: із історії формування колекцій музею. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1995. С. 3–29.
114. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. (укл.). Гетьман Павло Скоропадський (1873–1945). Матеріали для бібліографії. Київ, 1996. 54 с.
115. Шовкопляс Г. М. Сергій Аркадійович Мазаракі і його колекції в збірці НМІУ // До 100-річчя Національного музею історії України: з історії музею та його раритетів. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1998. С. 29–45.
116. Шовкопляс Г. М. Ханенки і музеї Києва // До 100-річчя Національного музею історії України. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої міжнародному дню музеїв (1997 р.). Київ, 1998. С. 12–35.
117. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. Волинь: пам’ятки і люди // Волинський музей. Історія і сучасність. Тези та матеріали I наукової конференції. Луцьк, 1998. С. 43–44.
118. Шовкопляс Г. М., Шовкопляс І. Г. Шевченко і пам’ятки давньої історії Середньої Наддніпрянщини // Переяславська земля і світ людини. Київ–Переяслав–Хмельницький, 1998. С. 66–70.
119. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М. Служіння для загальної користі // Краєзнавство. Географія. Туризм. 1998. № 10. С. 8.
120. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М. На шляху становлення Національного музею історії України (з історії музею 1917–1924 рр.) // До 100-річчя Національного музею історії України: з історії музею та його раритетів. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1998. С. 3–28.
121. Шовкопляс Г. М. Скарбниця історичної пам’яті України // Київська старовина. 1999. № 4. С. 63–80.
122. Шовкопляс Г. М. О. П. Оглоблін і музей // Музей на рубежі епох: минуле, сьогодення, перспективи. Матеріали ювілейної міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 1999. С. 43–44.
123. Шовкопляс Г. М. Історія створення колекції археологічних коштовностей музею // Музейні читання: матеріали наукової конференції, присвяченої 30-річчю з дня відкриття музею історичних коштовностей України (16 лютого 1999 р.). Київ, 1999. С. 16–20.
124. Шовкопляс Г. М. Меценатська діяльність родини Терещенків і їх внесок у створення музею // Національний музей історії України: його фундатори та колекції. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1999. С. 39–52.
125. Шовкопляс Г. М. Про музейну діяльність Володимира Боніфатійовича Антоновича // Національний музей історії України: його фундатори та колекції. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1999. С. 60–68.
126. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М. Будинок Київської художньої школи (НМІУ), 1937–1939 рр. // Звід пам’яток історії та культури України. Книга I. Частина I. Київ, 1999. С. 254–255.
127. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М. Роль Б. І. Ханенка у заснуванні Київського художньо-промислового і наукового музею // До 150-річчя з дня народження Богдана Івановича Ханенка, мецената, колекціонера, фундатора музею. Матеріали науково-практичної конференції. Київ, 1999. С. 51–58.
128. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М. Сторінки історії музею (20–50-ті роки ХХ ст.) // Національний музей історії України: його фундатори та колекції. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 1999. С. 3–24.
129. Шовкопляс Г. М. Вікентій В’ячеславович Хвойка – видатний український археолог (до 150-річчя від дня народження) // Вікентій В’ячеславович Хвойка та його внесок у вітчизняну археологію (до 150-річчя від дня народження). Тематичний збірник наукових праць. Київ, 2000. С. 4–31.
130. Шовкопляс Г. М. Вишгород і його замовчувані дослідники // Археологічні дослідження в Україні 1994–1996 рр. Київ, 2000. С. 181–185.
131. Шовкопляс Г. М. Катерина Миколаївна Мельник-Антонович (1850–1942 рр.) // Музейні читання. Матеріали наукової конференції 24 грудня 1999 р. Київ, Музей історичних коштовностей України. Київ, 2000. С. 6–12.
132. Ковтанюк Н. Г., Шовкопляс Г. М. Національному музею історії України – 100 років // Бібліотечний вісник. 2000. № 1. С. 56–57.
133. Терпиловський Р. В., Шовкопляс Г. М. Кераміка рубежу нашої ери з поселення Оболонь (попередні спостереження) // Сучасні проблеми археології: зб. наук. праць, [присвяч. пам’яті В. Ф. Генінга]. Київ, 2002. С. 246–247.
134. Терпиловський Р. В., Шовкопляс Г. М. Кераміка рубежу нашої ери з поселення Оболонь у Києві (попередні спостереження) // Старожитності I тисячоліття нашої ери на території України. Київ, 2003. С. 178–190.
135. Шовкопляс Г. М. Таємниці давньої Оболоні // Музей та його колекції. Тематичний збірник наукових праць. Київ, 2003. С. 3–13.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- Болботенко І. Д. Про що розповідають фото з родинного архіву Надії Володимирівни Лінки-Геппенер // До 100-річчя Національного музею історії України: З історії музею та його раритетів. Тематичний збірник наукових праць. – Київ: ТОВ “ІІІ, Лтд”, 1998. – С. 104–112.
- Кулаковська Л. В. Три доли Івана Шовкопляса // Кам’яна доба України: збірник наукових статей. – Випуск 14. – Київ: Шлях, 2011. – С. 9–14.
- Мезенцева Г. Г. Дослідники археології України. Енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів: Сіверянська думка, 1997. – 206 с.
- Науковий архів Національного музею історії України (далі – НА НМІУ). – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 2.
- НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 3.
- НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 4.
- НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 5.
- НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 6.
- НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 7.
- НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 1-“л”. – Спр. 13.
- НА НМІУ. – Ф. р-1260. – Оп. 3. – Спр. 5.
- Особова справа Г. М. Шовкопляс // НА НМІУ. – Спр. б/н.
- Павлова В. Надія Шендрик: сторінки життя // Науковий вісник Національного музею історії України. – Випуск 1. – Частина 2 / Відп. ред. Б. К. Патриляк. – Київ, 2016. – С. 74–79.
- Пам’яті Івана Гавриловича Шовкопляса // Археологія. – 1998. – № 3. – С. 156–158.
- Пам’яті Стефанії Ромуальдівни Кілієвич // Археологія. – 2000. – № 1. – С. 165–166.
- Савчук М. І., Сорокіна С. А., Завальна О. М., Радієвська Т. М. Фондова робота Державного історичного музею в м. Києві // Науковий вісник Національного музею історії України. – Випуск 6 / Відп. ред. Б. К. Патриляк. Київ: Національний музей історії України, 2020. – С. 249–277. URL: <http://visnyk.nmiu.org/index.php/nv/article/view/408> (дата звернення: 09.01.2021).
- Строкова Л., Терпиловський Р. Ганна Михайлівна Шовкопляс // Киевский альбом: Исторический альманах. – Випуск 2. – Киев, 2002. – С. 78–79.
- Шовкопляс Іван Гаврилович // Інститут археології Національної академії наук України. 1918–2014 / Гол. ред. П. П. Толочко. – Том 2. – Київ: ВД “АДЕФ-Україна”, 2015. – С. 649–650.
- Шовкопляс Т. І. Іван Шовкопляс: сторінки життя // Дослідження первісної археології в Україні (до 50-річчя відкриття палеолітичної стоянки Радомишль). Матеріали міжнародної наукової конференції “Радомишль та його історія” (3–4 жовтня 2006 р.). – Київ: КОРВІН ПРЕСС, 2008. – С. 8–10.
- Шовкопляс Т. І. Шовкопляс Ганна Михайлівна // Українська біографістика. – Випуск 4. – 2008. – С. 492–493.

REFERENCES

- Bolbotenko I. D. 1998. Pro shcho rozpovidaiut foto z rodynnoho arkhivu Nadii Volodymyrivny Linky-Heppener. *Do 100-richchia Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy: Z istorii muzeiu ta yoho rarytetiv. Tematychnyi zbirnyk naukovykh prats.* Kyiv: TOV ‘III, LTD’, pp. 104–112.
- Kulakovska L. V. 2011. Try doli Ivana Shovkopliasa. *Kamiana doba Ukrainy: Zbirnyk naukovykh statei*, vol. 14. Kyiv: Shliakh, pp. 9–14.
- Mezentseva H. H. 1997. Doslidnyky arkhеolohii Ukrainy. Entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk. Chernihiv: Siverianska dumka. Naukovyi arkhiv Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy (dali – NA NMIU), f. r-1260, op. 1-‘l’, spr. 2.
- NA NMIU, f. r-1260, op. 1-‘l’, spr. 3.
- NA NMIU, f. r-1260, op. 1-‘l’, spr. 4.
- NA NMIU, f. r-1260, op. 1-‘l’, spr. 5.
- NA NMIU, f. r-1260, op. 1-‘l’, spr. 6.
- NA NMIU, f. r-1260, op. 1-‘l’, spr. 7.
- NA NMIU, f. r-1260, op. 1-‘l’, spr. 13.
- NA NMIU, f. r-1260, op. 3, spr. 5.
- Osobova sprava H. M. Shovkopliasa. NA NMIU, spr. b/n.
- Pavlova V. Nadiia Shendryk: storinky zhyttia. 2016. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy* (ed. B. K. Patryliak), vol. 1–2. Kyiv, pp. 74–79.
- Pamiati Ivana Havrylovycha Shovkopliasa. 1998. *Arkheolohiia*. Kyiv, no. 3, pp. 156–158.
- Pamiati Stefanii Romualdivny Kiliievych. 2000. *Arkheolohiia*. Kyiv, no. 1, pp. 165–166.
- Savchuk M. I., Sorokina S. A., Zavalna O. M., Radiievskaya T. M. 2020. Fondova robota Derzhavnoho istorychnoho muzeiu v m. Kyievi. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy* (ed. B. K. Patryliak), vol. 6. Kyiv: Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy, pp. 249–277 [Elektronnyi resurs]. URL: <http://visnyk.nmiu.org/index.php/nv/article/view/408>.
- Strokova L., Terpylovskiy R. 2002. Hanna Mykhailivna Shovkopliasa. *Kievskii album: Istoricheskii almanakh*, vol. 2. Kyiv, pp. 78–79.
- Shovkopliasa Ivan Havrylovych. 2015. *Instytut arkhеolohii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. 1918–2014* (ed. P. P. Tolochko),

vol. 2. Kyiv: VD 'ADEF-Ukraine', pp. 649–650.

Shovkoplias T. I. 2008. Ivan Shovkoplias: storinky zhyttia. *Doslidzhennia pervisnoi arkeolohii v Ukraini (do 50-richchia vidkryttia paleolitychnoi stoianky Radomyshl). Materialy mizhnarodnoi naukovoї konferentsii 'Radomyshl ta yoho istoriia' (3–4 zhovtnia 2006 r.)*. Kyiv: KORVIN PRESS, pp. 8–10.

Shovkoplias T. I. 2008. Shovkoplias Hanna Mykhailivna. *Ukrainska biohrafistyka*, vol. 4, pp. 492–493.

Список скорочень:

КСИА – Краткие сообщения Института археологии

МАИЭТ – Материалы по археологии и этнографии Таврики

МИА – Материалы и исследования по археологии СССР

НА НМІУ – Науковий архів Національного музею історії України

СА – Советская археология

ТД СПИПАИ-1970 – Тезисы докладов, посвящённых итогам полевых археологических исследований в 1970 году в СССР

УІЖ – Український історичний журнал

Перелік ілюстрацій:

Рис. 1. Г. М. Шовкопляс, 1940-ві рр.

Рис. 2. Співробітники археологічних відділів ДРІМ, 1945 р.: Г. М. Шовкопляс (перша ліворуч), Н. І. Шендрік (третя ліворуч), С. Р. Кілієвич (друга праворуч), І. Г. Шовкопляс (перший праворуч).

Рис. 3. Співробітники археологічних відділів, 21 квітня 1947 р. (зліва направо): С. Р. Кілієвич, І. Г. Шовкопляс, Г. М. Шовкопляс, Н. І. Шендрік.

Рис. 4. Робота у фондах відділу “Київська Русь”, 1948 р.: Н. В. Лінка-Геппенер (стоїть ліворуч), сидять Н. І. Шендрік, Г. М. Шовкопляс.

Рис. 5. В гостях у Н. В. Лінки, 1946 р.: у центрі – Н. В. Лінка (Геппенер); другий ряд (зліва направо) – Г. М. Шовкопляс, Т. С. Пассек, С. Р. Кілієвич, Б. О. Рибаків; третій ряд – Н. І. Шендрік (друга праворуч).

Рис. 6. С. Р. Кілієвич та Г. М. Шовкопляс на розкопках у Києві, 1950-ті рр.

Рис. 7. С. Р. Кілієвич, Г. М. Шовкопляс та Н. І. Шендрік (зліва направо) у фондах музею, середина 1950-х рр.

Рис. 8. І. Г. Шовкопляс, Г. М. Шовкопляс і Т. Г. Мовша (зліва направо) на розкопках палеолітичної стоянки Мізин, 1955 р.

Рис. 9. Видгляд місця розкопок поселення зарубинецької культури Луг IV (Оболонь), м. Київ, після 1965 р.

Рис. 10. Озеро на місці розкопок поселення зарубинецької культури Луг IV (Оболонь), після 1965 р.

Рис. 11. Робота експедиції на розкопках поселення зарубинецької культури Луг IV (Оболонь), після 1965 р.

Рис. 12. Видгляд майбутнього житлового масиву Оболонь з місця розкопок поселення зарубинецької культури Луг IV (Оболонь), після 1965 р.

Рис. 13. Г. М. Шовкопляс на місці розкопок поселення зарубинецької культури Луг IV (Оболонь), після 1965 р.

Рис. 14. І. Г. Шовкопляс на розкопках поселення зарубинецької культури Луг IV (Оболонь), після 1965 р.

Рис. 15. І. Г. Шовкопляс на розкопках поселення зарубинецької культури Луг IV (Оболонь), після 1965 р.

Рис. 16. Г. М. Шовкопляс і Н. І. Шендрік, середина 1950-х рр.

Рис. 17. Г. М. Шовкопляс на лекції для співробітників Жовтневої лікарні, 6 липня 1973 р.

Рис. 1, 2

Рис. 3, 4

Рис. 5, 6

Рис. 7, 8

Рис. 9, 10

Рис. 11, 12

Рис. 13, 14

Рис. 15, 16

Рис. 17